

Використання помилкових синтаксичних конструкцій у сучасному науково-технічному мовленні

Геннадій Вознюк, Зоряна Куньч

Кафедра української мови, Національний університет “Львівська політехніка”,
УКРАЇНА, м.Львів, вул.С.Бандери, 12, E-mail: zorzana.kunch@gmail.com

Abstract – This article examines the use of false syntax in modern scientific and technical speech. In particular, attention is paid to inappropriate use of syntactic models with passive verb forms and improper use of adverbial participial turn in scientific texts.

Ключові слова – українська мова, норма літературної мови, науково-технічне мовлення, синтаксична конструкція, помилкова модель.

I. Вступ

Сучасне науково-технічне мовлення, активно обслуговуючи всі галузі сучасної науки і техніки, зазнає безперервного розвитку і певних системних змін під впливом різноманітних об'єктивних та суб'єктивних чинників, які впливають на цей процес як у позитивному, так і в негативному плані. Так, об'єктивний і здебільша позитивний процес інтернаціоналізації термінології подекуди призводить до переобтяження науково-технічного мовлення лексемами чужомовного походження; недоцільне використання в сучасному професійному спілкуванні синтаксичних моделей з пасивними дієслівними формами призводить до численних логічних помилок в науково-технічних текстах; неправильне вживання активних дієприкметників теперішнього часу засмічує українську мову невластивими для неї моделями тощо. Ці та інші особливості сучасного українського наукового стилю досліджували у своїх працях і фахівці-філологи (Ю. Шевельов, О. Пономарів, Н. Бабич, О. Сербенська, З. Куньч та інші), і науковці-практики (Р. Рожанківський, О. Кочерга, М. Гінзбург).

II. Помилкові синтаксичні моделі у науковій комунікації

Для науково-технічного мовлення притаманно послуговуватися численними синтаксичними моделями, як-от: конструкціями з особовими формами дієслова активного чи пасивного стану, дієприкметниковими, дієприслівниковими зворотами тощо. Це сприяє відображенню розмаїтих значенневих відтінків у мовному потоці. При цьому декотрі моделі набувають все більшого розповсюдження, що може призводити до їхнього помилкового використання. Акцентуємо увагу саме на таких випадках.

Найпоширеніша помилкова конструкція – недоцільне використання синтаксичних моделей з пасивними дієслівними формами, що стає все частіше об'єктом наукових досліджень. За спостереженнями О. Сербенської

[1, с. 37], іноді вони становлять 40-50 % від усіх використаних дієслівних форм: звертається увага, вирішується проблема, висвітлюється думка, висувається гіпотеза тощо. Однак пасивні моделі знеособлюють мовлення, усувають з вислову активного діяча, виставляючи в ролі підмета неживий об'єкт, що часто суперечить як граматичним, так і логічним законам. Зокрема, в науково-технічному мовленні на зміну пасивним конструкціям треба активізувати питомі українські моделі: безособові односкладні речення різних типів (із дієслівною формою на -но, -то; із модальними словами “треба”, “можна”, “слід” у поєднанні з неозначеною формою дієслова тощо); неозначено-особові моделі, в яких особу-діяча не названо, але можна сприйняти як певне коло людей; узагальнено-особові речення, що виражають широкі узагальнення, загальні судження або через форму множини виявляють відтінок співпраці із читачем; активні конструкції із різними формами дієслівних утворень, які передають динаміку думки, точно й влучно відтворюють живе народне мовлення.

Друга поширена помилкова модель – неправомірне вживання дієприслівникових зворотів тоді, коли дія, виражена в звороті, не стосується підмета головного речення. Зауважимо, що дієприслівниковий зворот означає активну дію, тому його вживання можливе лише в контексті активної дії в головному реченні. Фраза «Відчувши потребу модернізації виробництва, розпочато процеси запровадження новітніх технологій у різні виробничі галузі» не підпорядковується ні логічним законам, ані граматичним нормам літературної української мови. Адже в цьому реченні не вказано на того, хто відчув потребу модернізації виробництва, немає підмета-виконавця дії, а присудок виражений безособовою формою на -то.

Висновок

Отже, неухвалне ставлення до логіко-синтаксичних законів мови призводить до порушення нормативності й до появи алогічних висловів у текстах наукового стилю. На жаль, останнім часом такі помилки стають все частотнішими в науково-технічному мовленні. У синтаксичних нюансах національна специфіка мови виявляється надзвичайно виразно. Тому мовець, який хоче досягти високої мовної культури, має подбати про усталення у своєму науковому й професійному мовленні природних, суто українських синтаксичних традицій, що витворилися на народній основі, усуваючи ті помилкові нашарування, які з'явилися в нашій мові через вплив як мовних, так і позамовних чинників.

Література

1. Сербенська О. Дієслівні конструкції в українському науково-технічному мовленні. – Проблеми української науково-технічної термінології. Тези доповідей 4-ї Міжнародної наукової конференції. – Львів: Видавництво Держуніверситету “Львівська політехніка”, 1996. – С.36-37.